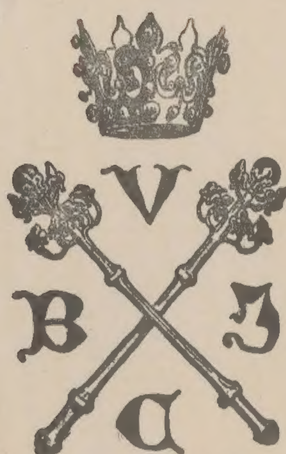

V
B
З
C

V
B J
C

KAZANIE

Na Pogrzebie

JASNIE WIELMOZNEGO

MICHAŁA

Na Xięstwie Poryckim

CZACKIEGO,

KASZTELANA

Wołyńſkiego,

Woysk J.K.M. y Rzeczypoſpolitey

Znaku Pancernego

ROTMISTRZA.

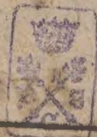
MIANE

Przez X. Konſtantego Awedyka *Soc: JESU.*

Dnia pierwſzego Pogrzebu.

W KOSCIELE ŁUCKIM OO. JEZUITOW,

ROKU PANSKIEGO 1745. Dnia 17. Maja.

---

w LUBLINIE
w Drukarni J.K.M. Collegium Soc: JESU.

In Stemma Domûs Illuſtriſſimæ.

I.

Egregium ſemper Patriæ *Caput* Ille Senatûs,
Vindex Ille fori, legum ritusq; togæq;.

Cornel: Sever. in mort: Cic.

II.

O! quantus Patriæ dolor eſt! quæ damna Polonis?
Avellit tantum dum Caput atra manus:
Heu quam fatalis Nobis hic caſus! in Uno,
Et Caput & dextram perdit amica Domûs.

ILLUSTRISSIMIS, EXCELLENTISSIMIS, DOMINIS, DOMINIS FELICI Loricatæ Cohortis Ductori; & FRANCISCO

CZACCIIS,

Magni Volhyniæ CASTELLANI, Summis FILIIS.

Illos nuper Cineres, Sepulchrali urnæ intulimus; Illos ego hodie ceu radios, ad Illustrissimi Nominis Vestri splendorem excito: & tantis illorum animis seu Olympo Patrios pulveres infero. Si enim ILLUSTRISSIMI FUNDATORES, Magno Magni Genitoris Vestri Cineri justa persolvere, æquum est! & quid æquius? quàm suæ Patriæ desideratum Civem; Senatui Consulem; Inclytis Volhyniæ Proceribus, primum Decus; Vobis LAUDATISSIMI FILII laudatum ab exedris Patrem reddere; Deniq; unum omnibus referre, in quo Uno omnes habuere omnia. Ita est! MECÆNATUM DISTINCTISSIMI, continuare justa pergimus, ac idem posteris quoq; demandamus, ad quos istæ lugubris orationis periodi devolventur. Legent utiquè sæcula, Magni Volhyniæ Castellani, illa fuisse in Patriam merita, virtutem in Superos illam, vitæ

ſanctitatém ita certiſſimam, ut in ipſis veri DEI Templis audiretur, in ſacris prædicaretur exedris, & ſeu quidam fuiſſet fidei articulus, Tãti Viri encomium! è Petri (a) promulgaretur Cathedra. Legent, quantus Vir fuerit, qui non profanis ſolùm, ſed & ſacris Oratoribus faceſſivit negotium. Fateor equidem ego, pulchra de Traiano prædicaſſe Plinium; mira de Conſtantino ſcripſiſſe Pacatum, glorioſa de Gratiano concinnaſſe Auſonium. Sed quia omnes hi, locuti vivis, hinc pulchram illorum Panegyrim, ſed non omnino veram, probare fas eſt. Ego verò, licet de orationis cultu minimè præſumam, ſed de veritate contendo: quia laudavi mortuum, id eſt laudavi tunc (ùt cum S. Præſule Euſebio loquar) *quando nec laudantem movet adulatio, nec laudatum tentat elatio.* Rudis ſermo eſt! quia Eccleſiaſticus, ſed verus, quia Sacer.

Non auderem unquam flebilibus oculis Veſtris *Mœſtiſſimi FILII!* ferales Patris umbras obtrudere; domeſticis Pænatibus inferre manes; Cadaver hoc, procellis lacrymarum obicere; ne majorem excitarem tempeſtatem in æſtuantib9 adhuc dolore pectoribus; niſi optimè perſvaſum haberem, necdum illum ex integro obiiſſe. Licet enim novimus alios, ùt brevem vitam accipiunt, breviorem vitiis faciunt, totiq; pereunt. Et quod adhuc dolentiùs & turpiùs eſt! ante mortem vivere deſinunt, civiliter mortui, & pridé profundiſſimæ oblivioni viventes inſepulti. Sed in fatis Progenitoris Veſtri *Illuſtriſſimi Caſtellanidæ* nec celeritatem mortis accuſo! nec fatorum injuriam queror. Celeritatem inquam non accuſo! ſatis vixit, quia à tene-

ris

(a) *Templum Luceorienſe S. J. in quo funebris Concio dicta, ſub titulo eſt SS: Petri & Pauli.*

ris bono publico vivere cæpit, & quia ut expectationi Patriæ, ſic Procerum deſideriis, ſic Domûs gloriæ ſatisfecit. Satis vixit, quia hoc vitæ ſpatio, omnem benemeritorum emenſus campũ, jam in Caſtris Miles, totiesq; legionum Ductor, jam in publicis Regni comitiis octies & decem Legatus, in Palatinatûs conſiliis perpetuus Dictator, in Senatu pridem Conſul. Adde, quia vivere? fati eſt! ita bene! virtutis. Fatorum quoq; injuriam non queror! quia vivum Vobis hic fero Patrem *FILII Lectiſſimi*! Ut enim, olim Illi, non ita oculos à natura conceſſos fortuna clauſit! (*b*) quin bono publico proſpiceret? ita, ne modo quidem ſic, extremâ illius vitæ extinxit lucem, ut tanti Viri probitas Orbi integro non clareret. Permiſerim interea! (ut fatis aliquid concedam) eripuiſſe illa, vitam Patri, ſed Vos ego *Digniſſimi* ut Paternorum bonorum, ſic probitatis, ſic meritorum *Hæredes*, Nobiliores Prometheos credo: qui illuſtrium virtutum radiis, animari Patrem facitis, cunctis vivere, & nuſquam mori.

Vivit fortunatiſſimꝰ Pater in Te FELIX, vivit omnino integerrimus, in Tuis cicatricibus FRANCISCE. Utiq; audivit Vos nuper, Polonus Orbis, in Grodnenſibus Regni comitiis Legatos, mirati vim ſvadæ univerſi, eloquii ſvavitatem laudarunt cuncti, & non degeneres, Tanti Parentis Filios, omnes omnino comprobarunt. Si illa Metamorphoſis Poetis credita, fabula non eſſet? Animam certe Magni Parentis, in utroq; ordine optimè meriti, in Vos Filios transmigraſſe jurarem. Ut olim *Scipionũ Familia* (Cicerone teſte) *eruditionem & eloquentiam hereditariã ſibi habuit*, ita Vobis *CZACCII*

 Illuſtriſ-

(b) *Cæcitate in oculos immiſſa, Caſtellanus Volhyniæ creatus fuit.*

Illuſtriſsimi, & animi robur innatum, & Caput ſemper inquilinum: utiq; hæc vobis decora avita & nativa. O! quæ jam de Vobis Juvenes ætate, lectiſſimi; moribûs, & virtute grandes Viri, Patriæ expectatio! Quæ primarum familiarũ vota! quæ titulorum deſideria! quis honorum concurſus! Vobis Volhynia in Luceorienſibus & Vlodimirienſibus comitiis primos deferebat faſces, offerebat Scipiones; Vos Tribunalis Radomienſis invitabant ſubſellia. Et vix ab Ariſtotelis Eurippo (*c*) emerſiſtis gemmæ, jam in ſinum ſuum recipiebant tituli, ad meritorũ coronas vocabat honor; vix à Leoburgicis Montibus (ubi ut ſcientiis, ſic exemplo, ſic nominis fama eminuiſtis ſublimes) in Patrium limen deſcendiſtis, & ab arena illa literaria eruditi rediiſtis Athletæ: ſtatim altioribus, quia in publicum bonum ſtudiis admoti, Olimpia dignitatum muniorumq; decurriſtis. *Tibi Illuſtriſsime FELIX CZACKI*, Loricatæ Cohortis Ductor, ut primùm ab haſta Palladis tuliſti manũ, trophæa Gradivus Poloniæ detulit; convolarũt ſub tua ſigna Militares Aquilæ, vel quia ſuum ſtatorem Jovem norunt, vel quia brevi, in meridie honorum Te ſolem conſpecturas ſe credũt. Erit! erit! ut has manus quas nũc minores clavæ occupant, ducales ambiant, hos lacertos, quos gravis lorica tegit, ornent purpuræ, & illam frontem, quam à teneris occupant galeæ, primæ coronent dignitates. Ita viventibus, omnino vovet, qui ſuprema ab exedris Parenti precatus.

ILLUSTRISSIMARUM EXCELLENTISSIMARUM DOMINATIONUM VESTRARUM.

Devinctiſſimus Servus
C. A. S. J.

(c) *Philoſophiam Leopoli tractarunt Illuſtriſſimi Caſtellanidæ.*

Exaltavit Caput Ejus, & mirati ſunt univerſi, & honoraverunt DEUM.

Wynioſł Głowę Iego, y zdziwili ſię wßyſcy, y wielbili BOGA.

Eccleſ: 13.

Ak ieſt! Godni Panowie; maią za co wielbić Dobrotliwość BOGA, choć wirzod ſamych żalow pozoſtałe Fámilie, iakążkolwiek krwi relacyą intereſſowane Imiona, maią za co zrządzeniu iego dziękować, że BOG Herbowną Domu J. W. ś.p. Kaſztelana Wołyńſkiego, MICHAŁA na Xięſtwie Poryckim CZACKiEGO Głowę, iako w Oyczyźnie wynioſł w śliczną eſtymacyą, przez zoſtawioną ſławę; w Senacie przez doſkonáłe obrady; w tym tu Prześwietnym Woiewodztwie Wołyńſkim, przez wyſłużoną u wſzyſtkich miłość: Tak teraz (co naywiękſza) po tylu pięknych wyſługach, do Niebieſkiey (iak Chrześćiáńſką nadźieią zmocnieni rozumieć powinniśmy) wynośi Korony. *Exaltavit Caput ejus &c.* Sprawiedliwie wyznać mogę *Benedictio Domini ſuper Caput Juſti*, że iako BOG ſzczegulniey ubłogoſławił, y uſzczęśliwił Dom ten w Głowie J. W. ś.p. Kaſztelaná Wołyńſkiego, tak też ſame ubłogoſławienie, kontynuować całą wiecznośćią będźie *Benedictio Domini ſuper Caput &c.* Y miałbym ia tu iuż obſzerną nieograniczonych pochwał twoich materyą, gdybym chciał te ſpoſoby y okoliczności wyliczać, ktoremi Ty *in utroque ordine* godnie zaſłużony Panie, do podźiwienia innych, godność Imienia Twoiego wynioſł, iuż Rycerſkiemi Herbowney ręki dźiełámi, iuż arcydoſkonałemi dla powſzechnego dobra Głowy ſwey obradámi. Dopieroż gdybym miał *à Capite* począć, y pierwſze Domu Twoiego wyſługi wſpominać, iako *impleſtis meritis ſolis utrãque Domum*, iuż Wielką-Polſkę, roſkrzewioną w godne Familie rodowitośćią, większą czyniąc: iuż do Małey-Polſki przenioſłſzy ſię, wſzyſtkie prawie Woiewodztwa Wielkośćią Imienia napełniaiąc. Ale niechcę zaraz pierwſze myśli moie zatrudniać. Słucham raczey przezorney Rzymſkiego Mowcy reflexyi: *Quædam omnino ſilentiô prætermittenda ſunt, quæ pro dignitate materiæ efferri non poſſunt.* Dla czego wybaczyćie Godni Panowie, zwłaſzcza wy *Nominis & Sangvinis Heredes*, Wielkich cnot Wielkiego Oyca prawdźiwi Sukceſſorowie, że odwiecznego Imienia Waſzego dźieła, Domu zacność, *affinia Divis Nomina*, zamilczę. Wybaczycie, ieżeli

A *non pro*

non pro condigno odprawię oſtatnią tę uſługę, ktorą nie partykularnego mieyſca tego Imieniem, ále całego Zakonu moiego, á wſzczegulnośći tey Prowincyi, dobroczynnośćiom Fundatora ſwego obligowaney oddaię. Bo doſyć dla mnie trudnośći, iednego tak Wielkiego, y tak wielce w Oyczyźnie wſławionego Senatora zaſługi, ktory *Ingens nomen Avorum, grandius effecit, virtute ſua.*

A do tego, tak ia u ſiebie uważam, koniec, cel, tych naſzych Kazań pogrzebowych, między innemi ieſt, zbolałym nad nieodżałowaną nigdy ſtratą ſercom, folgę: żalom rozrzewnionym przynieść pociechę: *Ferre levamen luctibus ingenuis*, paſſye tak przeciwne iakąkolwiek reflexyą przerwać. Ale proſzę? coż to za ſpoſob; co za śrzodek do tego końca zgodny? chwalebną zabranych śmiercią, godność, zaſługi, cnoty, wſpominać. Y owſzemci to, te żywe obrazy w oczach ſtawione bardźiey przerażaią zrzenice, te ſame wielkich ludzi przypomnienie, większą żalow poda materyą: *gaudia quæ fuerant, nunc ſunt tormenta doloris.* Y dla tegoć to niektore Narody, doſkonalſzych y wyżſzych ſpoſobow wiadomemi nie będąc, tego na ukoienie żalow zażywali; po śmierći ſwoich Rodźicow, Pokrewnych, Przyiaciol, wyrzucali z domow ich obrazy, ich zabaw y urzędow znaki, ſzaty nawet z niemiſz w ziemię grzebali. Jak dalſze Indow kraie czyniły. Inni, iako Sybarytowie, ſurowym obwarowali Prawem, á żeby niedawno zmarłych, w żadnych nie wſpominać rozmowach: takową niepamięcią y zapomnieniem chcąc wytrącić z myśli y ſerca, żalu okazye.

Beier link.

Co to było? że kiedy ſię o oſtatniey nieſzczęśliwośći Joba, iego prawdźiwi dowiedzieli Przyiaciele, wyſzli byli z tą umyślnie intencyą, áby mu iaką w udręczeniu iego, rozrywkę uczynili, y mądremi reflexyámi paſſuiącego ſię w boleśći y żalu, pocieſzyli: *condixerunt ut pariter venientes, viſitarent eum & ſolarentur*, á przecię potym ſtanąwſzy nad owym Jobem, y naymnieyſzego nie rzekli ſłowa, tylko z płaczącym płakali, z wyrzuconym, na ziemię ſię rzucili; y prawie z zagrzebionym, ſámi ſię popiołem poſypali: *Ploraverunt, ſciſſisque veſtibus ſparſerunt pulverem ſuper Caput ſuum.* Y gęby na pociechę iego nic á nic nie otworzyli: *Sederunt cum eo ſeptem diebus, & ſeptem noctibus, & nemo loquebatur ei verbum.* Ato! przez dni ſiedm y nocy ſiedm nieprzerwanych ſiedząc, żaden z nich naymnieyſzego ſłowa nie rzekł, y gdyby aż w dniu oſmym Job pierwſzy do mowienia nie był okazyią, z milczeniem by odeſzli. Co to tedy (mowię) było? przyiść umyślnie dla pociechy Joba! á y naymnieyſzym nie cieſzyć go ſłowem? Jeżeli ta była przyiśćia racyá *ut ſolarentur*, za coż milczą? Jeżeli tak milczeć mieli? po coż przychodźić było? Ale temu ich kompaſſyi ſpoſobowi przyganić trudno. Byli to y prawdźiwi Przyiaciele, y w okolicznośćiach przeciwnośći wydoſkonaleni: Wiedzieli oni iakiey to ow wielki Człowiek Job, był u wſzyſtkich wziętośći, eſtymacyi? wiedźieli! że *erat Vir ille Magnus inter omnes Orientales.* Wiedźieli iak wielkich Pan nadziei, ślicznych pociech: *Nati ſunt Job Filii & Filiæ.* Wiedźieli iako był obſzernych poſſeſſyi Dźiedźic: *Et fuit poſſeſſio ejus ac Familia multa nimis.* A w krotce potym, razem od tego wſzyſtkiego ſzczęśćia odpadł! Coż tedy mieli czynić dla doſkonałey iego konſolacyi: Ato! naypierwey oto ſię ſtárali, á żeby o owym przeſzłym ſzczęśćiu, chwale, godnośći ſwey zapomniał, y dla tego przez dni ſiedm nic nie mowili; potym lubo na pociechę iego otworzyli uſta, nic iednak o przeſzłey iego fortunie; nic o wielkośći imienia, nic o zoſtawioney ſła-

Job 2. v. 11.

Job. v. 3

wie nie

wie nie namieniali, bo by to było bardźiey irrytować żale, niekoić; bardziey łzy wymuſzać, niżeli ie ocierać; za tym przedłużonym milczeniem wſzyſtko to utaili. Stawam! ſtawam y ia dziſiay nad tobą J. W. Panie ſtawam! mowię! iak nad iſtnym Jobem, w oboich okolicznośćiach doſkonale wyprobowanym: Bo czyli obſzerne poſſeſſye, dziedźictwa, oſwobodzone Poryckiego Xięſtwa granice uważám? *Erat Vir ille magnus inter omnes!* Czyli delikatnego ſumnieniá doſkonałe Cnoty przypominam, prawdźiwie Job drugi: *timens DEUM, recedens à malo.* Ktorego czyli ſzczęśliwośćią y ubłogoſławieniem Dobr, wyrażáłeś; czyli wielką ſerca oboiętnośćią, znieſieniem tey przeciwności, ktorą BOG na cię przepuśćił, kiedy *manus Domini tetigit te*; kiedy cię ręka dobrotliwa dotkneła Boſka, że w ulubionym świetle oczu umartwiła, iednak w owych umartwienia okolicznośćiach *derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes*, dla twey y innych konſolacyi, BOG w owym oczu umartwieniu, zoſtawił cudne w wymowie uſta, iak Jobowi; Stawam ia tedy nad tym Jobem, już teraz od fortuny, domu, wielkich pociech odpadłym, tak nad ſpodźiewanie od BOGA dotkniętym; y zważaiąc *quis inter tot funera ſenſus?* JJ. WW. ſkolligowanych Domow! coż *adtemperamentum doloris* mowić będę? Nie śmiem remonſtrować y przypominać godnych wyſług, áni ſpoſobow, aż do podźiwienia innych, wygurowaney w piękną eſtymacyą Głowy, Domowi iego Rodowitey, iako BOG *Exaltavit Caput ejus & mirati ſunt univerſi*, ále Jobowych Przyiacioł chcę naśladować, chciałbym zamilczeć, ba y wcale zapomnieć o ślicznym wynieſieniu Głowy Twoiey, iako w Oyczyźnie przez wielkie zaſługi, ták w Koronie Nieba przez wyſokie cnoty. Bo lubo to ieſt punkt prawdźiwey Domu ſzczęśliwośći, iednakże od żalow powinnych nieuwalnia. Bo ia to mowię: W pierwſzą w Oyczyźnie eſtymacyą á w oſtateczną w Niebie do Korony wznieſiona Herbowna J. W. Kaſztelaná Wołyńſkiego Głowa, tak docześnie poległa, że głowną żalow zoſtáwiła wſzyſtkim materyą. O tym AD M.D.G.

Nikt ſłuſznie nie może Sprawiedliwych ganić żalow: ieſt to paſſya y wrodzona ludźiom, y tak konieczna, że ią wcale w ſobie przytłumić, y ugaſic naturalnie niepodobna. Czaſem ieſt tak powinna! że inaczey czyniący, bywaią od rozumu odſądzeni, gdy ſię w ten czaś śmieią, kiedy prawdźiwie płakác trzeba. Taż ſáma żalu paſſyá, gdy należytą moderacyą pomiarkowana będźie, y do wyżſzych racyi ſkierowana, będźie nie tylko chwalebna, ále y u BOGA wiele ważyć może. Nikt tedy rozſądnie, y bez oczywiſtey krzywdy daną od natury tę wolność y folgę oczom, odbierać nie może. Jednego to tylko Tyranna Tryzona, okrutny był przemyſł; Ten boiąc ſię iakiego od poddanych przeciw ſobie ſprzyſiężenia, wydał ſurowy mandat, áby żaden z żadnym nic nie mowił, nie rozmawiał; ciężkie to było prawo, áleć przecie łatwo wynaleźli ſpoſob to przez liſty, to przez ſkinieniá rąk, oczu, to przez znaki inne powierzchowne, ſwoie umartwieniá y myśli kommunikować; informowany o tym okrutnik, ieſzcze ſurowſzym zakazał prawem, tych nawet ſpoſobow wynurzenia myśli, tak zewſząd od tyranna uciśnieni, gdy ſię potym wzaiemnie ſpotykali, ſwoią oſtatnią nieſzczęśliwość zważaiąc, zobopulnie ięczeć, wzdychać, płakać poczynali, ze łzami wynurzaiąc oſtatnie uciemiężenie: aż w krotce wypadł edykt, ſame łzy y płakánia zakazuiący: co Hiſtoryk opiſuiac, tą expreſſyą konkluduie: *Non ſolum lingvam nutusquè ſervitute*

constrinxit, sed etiam nativam à natura libertatem oculis ademit, tum demum miserum se sensit populus! Ktorey też niewoli już daley znieść nie mogli, ále się na okrutnika zebrawszy, y z Krolestwa y z życia go wyzuli. Wielká to tedy, y nadzwyczayna niesprawiedliwość, ostatni okrucieństwa stopień, wolność tę dla folgi od natury oczom daną, odbierać, zabraniáć. Wszakże mamy wysoki przykład, z samych żalow Nayboleśnieyszey MARYI, ktorych doskonałości nikt przymowić nie może, chybá bezbożnie. *Josephus de Carthagena* o stanie owym, tak ciężkiego MARYI osierocenia pisząc, ma to wyraźnie: że były przed tym dwie herezye, w tey materyi żalow MATKI Nayświętszey, błądzące: Jedni chcąc Jey wychwalić cudne męstwo, niewzruszonego serca wspániáłość, mowili, że nic á nic na sercu swym y Duszy nie cierpiáła MARYA, y ci błądźili przeciw wyráźney owey Ewangelii; *Tuam ipsius, Animam pertransibit gladius*, gdźie o wnętrznych Jey boleśćiach przepowiedźiał Symeon: Inni zaś zważaiąc delikatność Macierzyńskiego Jey serca, y nadzwyczayną żałośći materyą, twierdźili, że nie tylko bolałá nad śmiercią SYNA swego MARYA? ále y nad to boláła? y z aprehensyą niewyperswadowaną, wrzasliwemi inwektywami wszystkie passye niecierpliwośći wywieraiąc, co także iest przeciw owemu punktowi Ewangelii: *MARIA Gratiâ plena*, ponieważ bowiem była łaski Boskiey pełná, y darow Jego, toć Jey nie mogło zbywać, na powinney Chrześciáńskim Duszom cnocie, to iest ná męstwie y cierpliwośći. Atoż się podobnie (mowiąc w powszechnośći) w okolicznośćiach konnaturalnych żalow, dźieie; gdy niektorzy, chcieli generalną wypisáć żalom regułę: *per modum excedentis & excessi*, błądźili. Jedni w naysprawiedliwszych racyách żalu, żadnego po sobie zasmuceniá znaku nie pokazowali, iak owi dawnieysi z Filozofow Pogáńskich mędrkowie. Inni aż nad to żalom pozwaláli, w ladá okazyách omdlewaiąc; umyślne wynaydowali przemysły wyrażenia żałośći, uczyli się iak by to nayprzeraźliwiey lamentować, o ktorych Poeta *Ad lacrymas oculos erudiêre suos.* Doskonałą w tym punkcie daie regułę Augustyn Swięty mowiąc: *Nimis dolere non humanum, sed nihil nec hominis.* Nad to boleć bez pomiarkowaniá, bez miary, nie iest to ludźi rozumnych, rozsądkiem swe akcye miarkuiących: ále też nic á nic przeciwnośći nie czuć, iest to ostatniego stworzenia, bo rzeczy nieczułych przymiot. Ganię tedy owę Mędrcow Pogáńskich ukrytą ambicyą, ktorzy na tym całą Filozofii swoiey ostentacyią pokładali, pokazać się w wszelkich przeciwnośći okazyách nieczułemi. Z tąd umnie wsławionego męstwem Katoná pochwała, iest w suspicyi, ktorą mu Historyk daie: *Nemo mutatum Catonem, toties mutata republica vidit;* że prawi, żaden odmiany w Katonie nie widźiał, przy tylu nieszczęśliwych Rzeczypospolitey koniunkturach, y odmianach: iest to raczey przymowką o nie wielkie do powszechnego Dobrá przywiązanie, nie pochwałá męstwa. Smiechu godne, y owe Massylienśow pogrzebowe ceremonie: *Apud Massilienses effuso risu, dies funeris finiuntur, persvasi! quòd suam cum illis immortalitatem Dii partiantur*, dla uknowaney u siebie tey perswazyi, że zapewne Bogowie nieśmiertelnośćią szczęśia swego z wszystkiemi umieraiącemi zwykli się dźielić, z zbytecznym śmiechem, z wyrażeniem prawdźiwey wesołośći dźień pogrzebu Massylenczykowie kończyli. Szpetną daie censurę Seneká Alexandrowi, choć w pospolitym mniemaniu z męstwa zachwalonemu: *Vesano adolescenti pro virtute, felix temeritas fuit*, szálonemu młokosowi, że się raz y drugi zuchwałość poszczęśćiła, iużci to

Ovid

Tacitus

Beierlinki Thea

sobie za

ſobie za wielką Rycerſkiego ſerca cnotę poczytał. Nie zawſze, ni, zbyteczna wſzelkich przeciwności pogarda, weſołe złey fortuny znieſienie, pięknego umyſłu znakiem! czaſem to ieſt notą oſtatecznie bezbożnych ludźi, ktorzy ſię ſamąſz ſwoią nieſzczęśliwością cieſzą; *exultant in rebus peſſimis*, gdźie krwawemi łzami płakać należy. Czaſem ſkutek oſtatniey deſperacyi, roſpaczy, *projectæ audaciæ homines*, *mortem pro ludo habent*. Senec. Czaſem pochodzi z gwałtowney paſſyi, ktora tak człowieka zaślepia, że nawet zmyſł czułośći odeymuie, że dla przewyżſzaiącey namiiętności, áni czuie co go boli. Taki tedy exceſs, mniemanego męſtwa, wſzakże oczywiśćie niechwalebny. Podobnie ſądźić należy o tych, ktorzy w przeciwnych ſpoſobách wykraczaią, ktorzy ſą nie pomiarkowani w lamentach, niewyperſwadowani w żalách, w expreſſiách ſwych przeciwności, aż nad to zbyteczni. Za ſzalonego Hiſtoryk ma owego Ceſárza, ktory powziąwſzy wiadomość, iako naywyżſzy Woyſk iego Hetman Qwinctillus Varro, w publiczney pod Akciákiem ſprawie, całe prawie woyſko utracił, tłukł głową o śćianę, włoſy targáł, wołaiąc: *Quinctilli Varro* Plutarch. *redde legiones! Quinctilli Varro redde legiones!* Toż ia mowię o niepomiarkowanych, á prawdziwie niewieśćich Racheli ſzlochaniach: *Rachel plorans Filios noluit conſolari quia non ſunt*, że umartwiona w zabranych od BOGA przez śmierć Synach, ięczy, żadnemi reflexyámi y racyámi utulić ſię nieda. Numa, z dobroći zachwalony Ceſarz, niektore prawa żalom opiſał, y tak, iego to były ſtatuta. (z tąd pocieſzne, że ſercu w tak przeciwnych paſſyách zoſtaiącemu takie naznaczał prawa) Rozkazał on, *1mo.* po obumarłych Rodźicach ſynowie y corki, lat ſześć żałobę obchodźić mieli. *2do.* Po ſynach zwłaſzcza wieku doſkonałego, Rodzice rok ieden. *3tio.* Zony po Mężach, Mieſięcy dźieſięć. *4to.* Po żonach Mężowie, Mieſięcy ośm, dni żalu mieć byli powinni, to ieſt: pod ow czas wydźielony, była powinność ięczyć, wzdychać, żadną ſię publiką nie bawić, nad groby umarłych uczęſzczać &c. Ale trzeba dawnieyſzych wiekow wybaczyć proſtocie, że oni wcale nie umieli; wrodzony affekt, w tak przeciwnych y ciężkich paſſyách moderować. Ganię y potępiam, iak zbyteczne żale, tak żadne. Nie mogł znieść ſwoiey Filozofii reguły uczony Greczyn *Eufrantes*, ten gdy po śmierći żony ſwey płakáć począł? wſpułuczniowie ganili mu to; y przypominali nauk ſwoich maxymy: áż on ſię na nich ofuknąwſzy rzecze: *O! nimis tyrannica Philoſophiæ præcepta! amare optima jubet, & amiſſa deflere vetat.* Ach! zbyt okrutne waſzych nauk reguły, rozum ſam dyktuie, Filozofiá uczy, natury inſtynkt tak każe, rzeczy dobre, obiekta miłośći godne, kochać; á potym ie tracąc, płakać zakázywać? ieſt to nie dobrey konſeqwencyi prawo y nauka!

Dla tegoć to ia zważaiąc dnia dźiſieyſzego, iako żałoſnego áktu tego ſprawiedliwą materyą, tak akkomoduiącą ſię was wſzyſtkich poſtawę, tak pomięſzane żalem twarzy, ſerca; nietylko takową żałobę approbuię, y wychwalam, ale y ſam ſię z ſprawiedliwey obligacyi moiey, y materyą mowienia wam akkomoduiąc, te ſame racye ktoremibyśćie ſię cieſzyć prawdźiwie powinni, y w Duchu cieſzycie; obracam y zażywam, ná wzbudzenie w was więkſzego ieſzcze żalu, więkſzey kompaſſyi. Tey ſamey godności, eſtymacyi, ſławy, ktore ſobie wielki w Oyczyźnie Senator J. W. ś. p. Kaſztelan Wołyńſki wyſłużył, tey ſamey chwały, tey Korony Nieba, w ktorą

przez

przez piękne y wyſokie Cnoty, Głowę ſobie rodowitą, wynoſi, tę mowię ſame tak upragnione dla niego uſzczęśliwienia y ubłogoſławienia, że z nieiaką ſą dla nas krzywdą, ia za inſtrument naſzego tym większego udręczenia zażywam. Bo tak ieſt wygurowana w Oſobie twoiey, pamięci nieśmiertelney Godny Panie, Herbowna Domu Prześwietnego Głowa, że gdy ta docześnie polega, głowną żalow zoſtawuie wſzyſtkim materyą. Wcześnie tam ſobie ktoryś z Poetow, ten wygotował nadgrobek; y trumny ſwey napis: *Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu præpediat, cunctis vivus in ore ferar.* Ato (prawi) niech mię żaden nie płacze, y śmierći moiey niech nie żałuie: bo iá żyć będę w uſtach wſzyſtkich. Procz tak z uchwałey y ſzpetney ambicyi, uważam ieſzcze gorſzą konſekwencyą, dla tego (mowi) płakáć mnie nikt nie ma, bom ſobie na żywą u wſzyſtkich pamięć wyſłużył; Y owſzem ta ieſt nieomylna konſekwencyá, z pięknie zoſtáwioney ſławy, idzie pewny żal! pewne eſtymuiących ubolewanie! To ieſt co mowię, że ta ſamá wźiętość, wyſłużone u wſzyſtkich wielkie Imie, ta miłość ktorąś Godny Pánie wſzyſtkich ſobie uiął ſerca; ta ſłodkość wymowy, ktorą ſię kontentowały Senaty, tym większych teraz y głownieyſzych żalow racyą, im żywſzą Godnośći twoiey mamy pamięć. Prawdźiwie dziſiay *juſta perſolvimus*, ſprawiedliwośći to trybut ta kompaſſyá; Jeſt na co pozoſtałemu w żalach J. W. Domowi zaboleć, kiedy *cecidit corona Capitis* Głowy waſzey Herbowney, Korona ſpada: ta Koroná! o ktorey Eklezyáſtyk: *Corona ſenum multa peritia*, z tym większą Familii Prześwietney ſzkodą, im w ſobie ſzacownieyſzą, ta Korona byłá. Tak to ia, na wſpaniáłym tym Twoim mauzoleum J. W. Pánie, chcę nieśmiertelnośći ryſowác ſłowa, iako na trum nie Leonciuſza piſałá Greciá: *Ut olim cunctorum amor, ſic nunc lacrymæ.* Jako w życiu ſwoim wſzyſtkich byłeś ukontentowaniem, tak teraz żalem.

Prope nist.

Jakož ta ieſt przez wſzyſtkie práktyki wyprobowaná prawda, że im czyia przytomność ieſt pożądańſza komu, tym odłączenie ſię y oderwanie z większym przychodzi umartwieniem: tak o śmierći dobrego Aureliuſza Hiſtoryk: *Imperator hic, ut omnibus cupientibus vixit, ſic omnibus dolentibus acerbè, obiit: Cujus ut vitam amabant univerſi, ſic mortem cuncti oderant.* Nie może ſię tak cudney przeciwności wydziwić Auguſtyn S. Jednego z prawdziwych przyiacioł ſtraciwſzy, co to było? że ſame tak miłego Przyiaciela wſpomnienie, ſamá iego piękna y wdzięczna przyiaźń, byłá udręczeniem ſerca. Y tak on mowi: *horrori mihi fuerat illius jucunda vita.* Jako przedtym oſobliwiey mnie kontentowała iego przyiaźń, miłe mi było iego życie, tak potym wzdrygałem ſię y lękał wſpomnieć nawet o tym; pyta dáley tenże Auguſtyn: *quid fuerat Domine? quia fletus res amara! & tamen pro tunc magis delectabat.* Moy BOZE! co to ſię działo, że płacz rzecz wcale przeciwna, przykra, á przecie w ten czas bardziey mię łzy te delektowały, choć w ſwey iſtocie gorzkie, niżeli wdzięczna y ſłodka iego przyiaźń. Szczęśćie to moie, że *ſcientibus loquor.* Wam NN. ktorym doſkonale wiadome ſłodkie y miłe w ſwych konwerſacyach życie J. W. ś. p. Wołyńſkiego Kaſztelaná, wiadomo iako tego Paná *vitam amabant univerſi*, tak teraz te wſzyſtkie śliczne przymioty, przerażaią wſpominaiących ſerca. Nie dziwuię ia ſię dlá czego po śmierći Tyranna Frygii, Midaſa, całe Państwo oſobliwiey ſię cieſzyło, y publiczne ná znak weſołośći tryumfy czyniło, bo nawet zá życiá iego, tak

Ex Horol. Princ.

Conf l. 4. c.

Conf l. 4. c. 5

mu ieden

mu ieden z zuchwalſzych poddanych napiſał: *Scito Princeps, tum exteri omnes, tum ſubditi voverunt, neque te vivo riſuros unquam, neque mortuô ploraturos.* Wiedz o tym Monarcho, że wszyscy á wszyscy poprzyſięgli, y powſzechnym ſię ślubem obowiązali, że poki ty żyć będzieſz, żaden ſię nie zaśmieie, ále też iak umrzeſz? żaden po tobie ſmucić ſię nie będzie. Nie dziwuię ſię ia mowię takim po takowym życiu ſkutkom; Ale dobrych, łaſkáwych, miłych, przyiemnych Panow śmierć, ktoreś ty wſzyſtkie właſności J. W. Panie, w ſwoich doſkonale wyrażał obyczaiach, ſą po ich zeyściu tyrannią, y náygłownieyſzą żałości racyą. *Ex bo rol: Princ.*

Wſzakże daſz mi świadectwo cna Oyczyzno, dla ktorey powſzechnego dobra, zaraz od pierwſzey młodości, latá ſwe oddał y poświęcił, w Roku ſzeſnaſtym godnie poſługiąc, tęż ſamę publiczną funkcyą ośmnaście razy z ukontentowaniem wszyſtkich, y pięknym Imieniá honorem odprawił: daſz mi mowię! świadectwo cała Oyczyzno *quantis ſudaverat auſis hoc Caput,* y w woiennych potrzebach ręką, y w publicznych obradach Głową, ſłużąc, te prawdziwie od nas wymuſza dla ſiebie pochwałę, ktorą Luciuſzowi Sylly ſwego wieku dawano: *Sylla hoſtibus manu, Civibus lingvâ imperabat.* *Claud.* Między temi dwoma Państwy Grecyą á Rzymem, traktowana była ta polityczna, álbo raczey ſtatyſtyczna kweſtyá, co bardziey całość Państw, pokoy, prawa, ſwobody, utrzymuie? czyli nauki? Mądrość? czyli żołnierſkie experyencye, Rycerſkie cwiczenia, woienny poler? Grecy, od ktorych pierwſze początki nauki wzięły, w ich Państwie naywięcey kwitnęły w wſławionych mądrością ludziach, ná głowie beſpieczne Kroleſtw utrzymánie pryncypalnie zakładáli. Z tąd, ich to prawo było: *ut Philoſophi regnarent, vel Reges philoſópharentur,* żeby álbo ſami Mędrcy, Filozofowie, rządy Państwa mieli, álbo przy tych nayważſzych rządách, nauki Filozoficzney nabywali. Ich to Poeta tryumfuie: *Cedunt arma togæ, & quamvis duriſſima corda? eloquium in ſua vota trahit.* Dla czego też, ieden z Legatow Greckich do Rzymſkiego Senatu wyſłany, chcąc ambicyą Rzymian zawſtydzić, chlubiących ſię z ſwoich tryumfow y zwycięſtw, to między innemi reflexyámi powiedział: *Vos quidem Romani armîs felices, ſimul tamen rudes ſcientiis, ſiquidem plura de literis Fæminæ Græcæ, quam viri Romani de armis ſciunt.* Prawda że wy Rzymianie w Rycerſkich dziełach ſzczęśliwi, ále też w naukach ieſteście wielkiemi proſtakámi: y owſzem ieżeli przyidźie porownać przymioty naſzego Państwa z waſzym, tedy więcey biegłości w mądrych naukach proſte Greckie Niewiaſty maią, niżeli waśi Rycerze w obrotach woiennych. *Ex bo rol. Princ* Przeciwnym zaś ſpoſobem, Rzymianie náywięcey ſławy pokładali w orężach, y że od tego poleru całe Państwa ſwego ſzczęście zależało, ták koniecznie ſądźili: z tąd u nich godnieyſzego urodzeniá dźieći, zaraz od ſiedmiu lat w ſztukach woiennych cwiczyli, wielkiemi przywileiami y prawámi Rycerſtwo nadawali, że práwie rowną z Senátorami. *Equeſtris Ordo* miał powagę, y tak o nich Hiſtoryk: *Solis Equitibus, ùt Senatoribus, licebat equis vehi, ſententiam in Senatu dicere, foribûs clauſîs prandere.* *Ex bo rol. Princ:* Rycerze iak Senatorowie, mieli tę wolność, że przez Miaſto ná koniach iacháć mogli; mieli tyle powagi, że w Senacie, ſwoie dawali ſentencye; mieli to po ſobie prawo, że pod czas ſwych obiadow, drzwi zamknąc u ſtołowych izb wolno im było. Nie to iednak tu rozumieć, żeby y Grecyá walecznych Bohatyrow, bitnych Wodzow, mę-

żnych żołnierzy nie miała, y żeby Rzymſkiemu Państwu na mądrych, uczonych zbywało ludziach, tylko to, że u Rzymian *cæteris paribus* prym zawſze Rycerſcy ludzie do honorow brali, á w Grecyi mądrzy. Ale zoſtawmyſz nie zupełnie decydowane oboygu tych Państw ſentymenta, niech ſię Grecyá nadſtawiá Głową, niech ſię bitnośćią y waleczną ręką bronią Rzymianie. Ja gdy Herbowne J. W. Domu Twoiego uważam Kleynoty *in utroquè Ordine* zaſłużony Pánie, widzę *Capitisquè manusquè antiquum decus*, widzę! iako y w Senacie Głowa, y w polu ręka dla Oyczyſtego wſławiona Dobra; Twoich to pięknych przemyſłow własność, żeś właśnie umiał dzikie y nieſpokoyne utrzymywac Głowy. Cud był niegdyś wymowy, ſwych wiekow Pyrrus, Epyrotow Monarcha, bo tak śliczną wymową, y wielkiemi racyámi ſłuchaiących konwinkował ſerca, że co tylko zamyślił, łatwo wyperſwadował, ſamych nawet nieprzyiacioł do ſwego zdaniá ſkłaniaiąc myśli, y iuż to z ſwoiey mieli praktyki Rzymianie, że *qui Legati Romani abibant, Procuratores & amici Pyrri revertebantur:* zkąd też u ſiebie taki uchwalili ſpoſob Rzymſcy Pánowie, y to w Inſtrukcyách do Pyrruſa ſwoim Poſłom naypierwey podawáli, żeby cały poſelſtwa intereſs, tylko liſtownie z nim, álbo ieżeli uſtnie, tedy nie z ſamym Pyrruſem, ále z iego Delegatami układali, y o podane punkta umawiali ſię. Czyliſz nie podobne były ſkutki, wſławioney w Oyczyźnie wymowy Twoiey Wielki Mowco! deſperowali zawſze *maleſentientes*, y ſwego intereſſu upatruiący, ieżeli z Tobą mowić im przyſzło; Y to to znaczą ozdoby Domowi Twoiemu rodowite, uzbroiona Ręká Głowę czyli utrzymuiąca, czyli gromiąca; iakoby to w mocy y ręku twoich było, wſzelkie przeciwne zamyſły przytrzymać: Albo żeś doſkonale połączył z męſtwem y dźielnośćią ręki, głowę uczoną. O tobie nieśmiertelney pamięći godny, y od wſzyſtkich akceptowany Pánie, mowię: co o wziętym u świata całego Platonie Hiſtoryk: *Tria Platoni noſtro orbem conciliârunt univerſum, integritas vitæ, legum ſanctitas, & mira eloquentia.* Temu naſzemu Platonowi, w całey Oyczyźnie eſtymácyą uczyniły te trzy przymioty, życie w żadnych niepoſzlakowane praktykách, cudna wymowa, y praw Oyczyſtych dźiwna biegłość, á dźiwnieyſza ieſzcze ich obſerwancyá. Nie tak iako Meciánowi chlubiącemu ſię, y pytaiącemu Márká Aureliuſza: *Aureli? eſt ne lex aliqua quam ignorem?* powiedz ſzczerze Aureliuſzu! czy znaydźieſz ktore prawo, żebym ia o nim niewiedział, odpowiedźiał Aureliuſz: *Metiane? ſed eſtnè lex aliqua quam obſerves?* Ale czy też ieſt choć iedno z tych, ktorebyś ty zupełnie zachował? Nie ze wſzyſtkim dobra y owa pochwała pilnośći praw Oyczyſtych; ktorą tenże Aureliuſz pierwſzym w Senacie dał Panom: *Sacroſanctas Romanorum Leges vos Patres Conſcripti ſemel in diem legitis; & decies illas in die violatis.* Nie tak tedy z biegłośći Praw Koronnych, iáko z pilnego tych utrzymaniá, zachwalony w Oyczyźnie naſzey Senator Wielki, J. W. Wołyńſki Kaſztelan; kiedy na obronę praw Oyczyſtych, y waleczney przyłożył ręki; nie raz Wielkim Woyſk Koronnych Regimentarzem, długo Rotmiſtrzem, zawſze Rycerſkim Mężem będąc. Y na doſkonałe obrady? Głowy: wſławiony Statyſtá Wielki Senator. Krotko mowiąc; czym wſzczegulnośći Grecyą y Rzymian podźieliła nátura: w Oſobie J. W. ś. p. Kaſztelaná Wołyńſkiego, Woyſk J. K. Mći y Rzeczypoſpolitey Rotmiſtrza, Pancernych Znakow; wraz połączyły godne przymioty. Co do litery owę Regułę Wielkim w Oyczyźnie Synom, od Mowcy Rzymſkiego

Ibid. l.1.c.2.

podaną

podaną zachował: *Non nobis omnino vivimus, ſed ortûs noſtri partem, Patria vendicat; partem amici, totos Dii.* Zaden z publicznych y z dyſtyngwowanych ludźi, dla ſiebie nie żyie, ále część życia powinien oddać na uſługi Oyczyźnie, część poświęcić dla przyiacioł, y Braci przyſług, całe BOGU. Wſzakże w rzetelnośći tak ſwoy wiek y latá rozrządźiłeś, nigdy godnie niewychwalony Pánie, że y Oyczyźnie *in ſago & toga*, y w tym Prześwietnym Woiewodztwie Bráci Szlachcie, y przyiaciołom doſkonale ſłużyłeś, zawſze naypierwſzy wzgląd na BOGA maiąc: *partem Patria vendicat, partem amici, totum Dii.* Ale coż? kiedy te wſzyſtkie prawdziwe świadectwa, tak pięknie y wyſoce wygurowaney w Koronie, Herbowney Głowy twoiey, wiekámi nieodżałowany Panie, ſą teraz głownych żalow materyą. Ze nam tę Głowę tak w publiczney eſtymacyi wynieſioną zabrało Niebo.

Uważał ia w okolicznośćiách wſkrzeſzenia Łazarza, cudnie przeciwne affekta w iednymże CHRYSTUSIE, y podczas iednegoż áktu śmierći Łazarzowey; Daią znać CHRYSTUSOWI, bá y bez tey relacyi (*Ioan: 11.*) miał doſkonałą wiadomość o śmierći Łazárza Zbawiciel, áż ſię prawdźiwie w duchu cieſzyć pocznie; do ſwoich mowiąc: *Lazarus Frater noſter mortuus eſt, ſed gaudeo:* Łazarz Brat naſz umarł: ále ſię cieſzę. A przecię kiedy ſtanął nad grobem trupa, *infremuit Spiritu, turbavit ſeipſum, & lacrymatus eſt JESUS.* Z cáłego ſerca weſtchnął, zmieſzał ſię, zturbował, y zapłákáł. Proſzę! co to za przeciwność ták rożnych affektow w iednym JEZUSA Sercu, z okazyi iedneyże Łazarza śmierći. Już ſię z wnętrzną oświadcza radośćią, *gaudeo*; już ći tę radość w ſmutek y płacz zamienia. Moy BOZE! iak tá odmienność affektow, rożnego tłumaczeniá dać muſiałá okazyią, ſamymże Jego Uczniom. Jeżeli był u ſiebie pewny, że ta śmierć Łazarza była z chwałą Jego, y więkſzą oſoby Łazárzowey, odtąd u wſzyſtkich apprehenſyą? Jeżeli doſkonale wiedźiał o cudownym życiu, y tą nadzieią, płaczącą cieſzył Martę, *Reſurget Frater tuus!* za coż tak z śmierći ſię iego ſmucić, tak mieſzáć? Ato coś troche dochodźili Faruzowie y domyślnieyſze Zydoſtwo; uważaiąc płaczącego JEZUSA, mowili: *Ecce quomodo diligebat eum.* Trudnoſz to prawdźiwey miłośći ſprawiedliwych wyperſwadować żalow, przywiązanie ſerca, ieſt to takową paſſyą, że lubo będą wyżſze racye cieſzenia ſię z utraty rzeczy, przeto iednak zupełnie uſpokoić ſię niepodobna. Utracił światło ſwych oczu Tobiáſz, cieſzy go Anioł: *Gaudium ſit tibi* (*Tob. 5.*) *ſemper*, radość niech ci zawſze będzie, áż ow co? *quale mihi gaudium? ſi lumen non video.* Ach iakaſz to moia bydź może radość! kiedy ia światła nie oglądam. Ale to tu! Anioł nie o iákieykolwiek radośći namienia ci Wielki Mężu, lecz o nieuſtaiącey, o wieczney: *gaudium ſemper*; iuż też ták gruntowney pociechy reflexyá powinna w doczeſnym umartwieniu doſkonale uſpokoić; nie wątpił nic Tobiaſz, że nadprzyrodzone racye w ſwey iſtocie ſą godnieyſze, ále naturalney paſſyi znieść nie zaraz potrafią. Już mi ſię tłumaczyć nie trzeba, co mowić mam, y wnoſić, łatwo dochodźi káżdy: Ato, lubo całym ſercem cieſzemy ſię z pięknie wynieſioney w honory, godnośći, eſtymacyą, Herbowney J. W. Kaſztelaná Wołyńſkiego Głowy? Lubo prawdźiwą maią pociechę z pokrewnione Familie, intereſſowane Imienia, z tego wynieſieniá. Lubo w duchu cieſzemy ſię Chrześćiáńſką nádzieią, że do Korony Nieba, BOG też Gło-

wę wynioſł. *Lazarus mortuus eſt? gaudeo.* Lecz te wſzyſtkie, choć w ſobie tak wielkie racye, nietylko nieuſpokaiaią przeciwne paſſye, ále tym bardziey żale wzniecaią, im teraz doſkonaley uważamy (*non cognoſcitur bonum niſi amiſſum*) iak wyſoce godną traciemy Głowę. Tak to ia tu mowię, iak ſię Auguſtyn Swięty exkuzował, gdy ktoś iego płaczom, po zmarłey Matce Monice Swiętey przyganiáł, tak ſię Mąż Swięty exkuzuie: *Fleviſſe me Matrem meam, oculis meis mortuam, nemo rideat.* Proſzę niech ſię żaden z tego nie gorſzy, niech ſię żaden z tego nie natrząſa, że ia Auguſtyn, ia Duchowny, po Matce oczom moim umarłey, płaczę: gdźie ia w expreſſyi Swiętego Doktora, náywięcey te uważám słowa: *oculis meis mortuam*, oczom moim umarłą. Jákoby mowił, wiem ia że pełna cnot y pobożnośći Duſza, żyie, á żyie w BOGU y z BOGIEM, *hoc & documentis morum ejus, & Fide non ficta, rationibusquè certis credebamus.* Bo ieſtem o tym doſkonale wyperſwádowany (mowi Auguſtyn) gdyż y tak świętych Jey obyczaiow dokumenta, y wiara niezmyślona, y inne pewne racye, te we mnie nadźieię funduią; doſyć, że oczom moim umarłá, *oculis meis mortuam*, iuż te inaczey potakowey ſtracie kontentować ſię nie mogą, chyba łzami. To tak y ia mowię: *fleviſse oculis noſtris mortuum, nemo rideat.* Lubo z dobrotliwośći Boſkiey tak trzymamy, że *Exaltavit Caput ejus*, że iuż do ſwoiey wnioſł Korony, doſyć iednak ſprawiedliwey żalu racyi, że oczom naſzym te światło umknięte: Ze ta Głowa docześnie polega, ktorą w pierwſzą w Oyczyźnie eſtymacyą, w Niebie do ſwoiey Korony BOG wznośi.

Conf: l. 9 c 12.

Jeżeli zaś mnie kto o fundament tey Chrześćiáńſkiey ſuppozycyi y dobrey nadźiei pyta? to mu odpowiadam, co ieden przy śmierći Sokrateſa przytomny, odpowiedźiał, gdy ſię go pytano, z iaką też rezolucyą, z iakich cnot wyrażeniem y przykładem, ow Wielki ſwych czaſow Człowiek Sokrates umierał. *Ita noſter Socrates obiit: ut ſibi optare debent optimi.* Tak naſz Sokrates umierał (mowił on pytaiącym) iáko ſobie naydoſkonalśi życzyć powinni. Przyznam ſię że y ia podobney byłem dwornośći, wiedźieć: *quomodo noſter Socrates obiit*, maiąc z tylu praktyk, że ludźie wielcy nigdy bez znacznego przykłádu nie umieraią, álem podobnie był informowany: *quomodo ſibi debent optare optimi*, z takową y Duſzy dyſpozycyą, y pięknych cnot przykładem, iak by ſobie umierać każdy pragnął. Bo moy BOZE! czegoż ſobie dla prawdźiwie Chrześćiáńſkiey śmierći życzyć powinienem, tylko żebym przy nie zmieſzanym wow czas był rozſądku, miał wolne zmyſłow y ſerca używanie na wezwanie Ciebie; miał przytomność Sług twoich; o ktorych mowi Apoſtoł Jakob: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum Oleo in Nomine Domini.* Ktorzy by mnie y modlitwami y zbawiennemi reflexyámi wzbudzali; w owey oſtatniey lukcie, Swiętym Oleiem namaśćili. Czegoſz ieſzcze więcey życzyć mogę, iako żebym w aktach cnot wyśmienitych, w ſamym wzywaniu Imienia Twego, w Rány Twoie duſzę oddał? Atoż *ſic noſter Socrates obiit.* W tych wſzyſtkich dyſpozycyách, umierał y Polſki Sokrates, J. W. Kaſztelan Wołyńſki. Aleć to nie ſą doſtateczne Swiętych śmierci znaki, w oſtatniey owey duſzy potrzebie mieć święte chęći, nábożeńſtwa, boiaźń BOGA, tę uſilność cnoty y pobożnośći! doſkonale uważa Cicero: *Cùm varii varios Deos colant nemo tamen eſt qui in naufragio cœlum non aſpici-*

Iacobi 5to.

Cic: de Dativ. neer.

at, ſu-

at, ſuperos non invocet. Mam to z ſwoiey praktyki, y z wyprobowanego na wielu doświadczenia (mowi ten Orator) że lubo w życiu rożni rożnych Bogow czcili, roźliczne ſtworzenia y báłwány ádorowáli, ále każdy w oſtatniey toni oczy w Niebo obraca, y z wyſokośći pomocy żąda; natura ſamá dyktuie, w oſtátecznym razie do kogo, obracáć ſerce. Y to to ieſt co Auguſtyn S. mowi, że lubo dwoiakim ſpoſobem w niebeſpieczeńſtwo utraty zbawienia wpadáią ludźie, álbo zbytecznym ufaniem, álbo deſperacyą: iednakże co do prezumpcyi? w te przy śmierći nikt á nikt nie wpada, y owſzem nayświętſi ludźie, ktorzy nawet widome znaki w życiu, ſwego przeznaczeniá maią, bojáźnią y trwogą zmieſzani przy śmierći bywaią. Nie funduię ia ſię tedy ná tych pobożnośći znakach, w terminie owym, bo te częśćiey z boiaźni y potrzeby pochodzą, nie z gruntowney Cnoty. Ale raczey u mnie, poprzedzaiące życie naypewnieyſzą śmierći regułą. Umiera Bruxyllus Senator, prawda że Poganin, ále w moralnych cnotach wielkiey Pan przykładnośći, y niezmyśloną po ſobie weſołość pokazuiąc, kilká dał rácyi tey rádośći wnętrzney, naypierwſzą: *Lætbus lethum aggredior, quia teſtimonium bonæ Conſcientiæ habeo.* Tak ieſt NN. Sumnienie dobre, niewinne, á przytym prawdźiwie Chrześćiáńſkie, beſpieczeńſtwo naywiękſze przy śmierći czyni. Mogłbym ia ſam bydź świadkiem delikatnego ſumnienia Twoiego wielkich Cnot Pánie, ktoreś przy częſto-powtorzonych Spowiedziach mnie powierzał, iakoż tego zamilczeć nie mogę, z czegom ſię nie raz budował, że ile razy tylko miał wizytować wſławiony cudami Obraz MATKI Nayświętſzey w Zachorowie, tedy choć po obiedzie, dlá doſkonałego uſzanowaniá nAychwalebnieyſzey MARYI, wprzod ſzkrupulacką ſpowiedź czynił. Dopieroż gdy przypominam owe na modlitwach klęczeniá, częſto aż do ſił oſłabieniá przedłużone, owę żarliwość y przywiązanie do Czci nayniewinnieyſzego Poczęcia MARYI, że nawet w teſtamencie oſtatnim, naypierwey Jey honoru Niepokálánego, utrzymanie Jaśnie Wielmożnym Synom ſwoim rekommenduie, y uſilnie zaleca; gdy przypominam w iałmużnach hoyność, bá nawet na ſámego BOGA ſzczodrotę, nową y doſtáteczną Zakonowi moiemu Fundacyą w Xięſtwie ſwoim Poryckim, gruntowną bo ná ſamych CHRYSTUSA Słowach funduię nadzieię. Bo wiem że to ieſt Ewangeliá JOAN: 1mo. *Quotquot receperunt Eum, dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri,* Ktorzykolwiek do ſwey właſnośći, do ſiebie przyimuią BOGA, tym ſamym maią prawo do Synow Boſkich, y owſzem ſtaią ſię ſynami Boſkiemi. Małż tedy pewne do Niebá prawo J. W. Fundatorze naſz, kiedyś ſwego dziedźictwá cząſtkę uſtąpił BOGU. Jakoż Jego to była w pewnych okkurrencyách Fundácyi przeciwnych, żwawa reflexyá, iednemu z godnych Oſob, w liśćie wypiſaná: *Czyliż mi nie wolno małą cząſtkę dźiedźictwa oddać BOGU, áby był Dominus pars hæreditatis meæ, od ktorego mam wſzyſtko.* Jeżeli bowiem wiadomośći tey nie maiący Poganie, á przecie gdy ſławná ich báłwochwalnic umarła Fundatorka *Virginia,* tę ſobie formowali nádzieię, na grobie iey iawnie ryſuiąc: *Tecta Diis quæ viva dedit? nunc mortua Divûm tecta colit.* *Ex bo rol. Princ.* Dopieroż my o prawdziwey y nieograniczoney dobrotliwośći BOGA naſzego pewnieyśi, ktory iako ſię w hoyności nam nigdy zwyciężyć nie da, ták w ſwoich obietnicach omylić nas nie może, ktory Sam powiedział Lucæ 16. *Facite vobis amicos, ut cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Wſpomniány wyżey Bruxyllus Rzymianin, dał drugą ra-

cyą dlá czego z pewną nadzieią nádgrody od ſwych Bogow, umierał:
Ibid. *Romulus Romam fundavit, Numa Capitolium ſtruxit, Annius Mœnibus cinxit, Quinctius Cincinnatus Regnis illam ampliavit, Ego verò illam Diis abundantem relinquo.* Jako więcey my nieporownanie o hoynośći Dobrotliwego BOGA mamy trzymać, że ieżeli inne piękne Cnoty y zasługi ſowicie kompenſuie, płáći, dopieroż ſobie ſamemu świadczoną uczynność, hoyność, ách iak nádgradzá! da wzaiemnie w ſwym dźiedzictwie *Cœlum cœli Domino* mieyſce temu, ktory mu ſwego chętnie y prawdźiwym ſercem uſtąpił.

Te dowody umyślniem námienił, dlá tego żebyśmy widzieli iako niepodchlebnie formuię nadzieię, o wynieſioney do Korony Nieba Herbowney J. W. ś.p. Kaſztelana Głowie. Ale iá więcey mowię: daymy to, choć by BOG ſam tu nam wſzyſtkim obiawił, y naś upewnił, iako iuż *emeritum Caput intulit aſtris*, czyli by to ſkutecznie ſprawiedliwe żale waſze uſpokoiło? Lamentuie po odeyśćiu w dalekie kraie Tobiáſza Matka, cieſzy ią doſkonałemi y prawdziwemi reflexyámi Tobiáſz ſtary: *Noli flere ſalvus perveniet. Angelus bonus Comitatur ei.* Dodawał y doczeſne racye, że to przecie w tym nas ſamych intereſs, profit, &c. Y byłyż te wſzyſtkie rácye do utuleniá ich ſkuteczne, bynaymniey; Sam że ow perſwaduiący Tobiáſz, gdy Matká piękne talentá Syna wſpominać poczęła, roſpłakał ſię potym, *Cœperunt ambo flere*, im bardźiey ná ſwą pamięć przywodźili, iakich to doſkonałośći ich Tobiáſz? *Lumen oculorum! Solatium vitæ! ſpes poſteritatis! omnia ſimul in uno habentes.* Ze to był ulubionym oczu ich świурłem, wielkich Człek nadziei, ſłowem że w nim iednym wſzyſtko mieli, tákich przymiotow rememoracyá bardziey ich á bardziey raniłá ſerce, á náywięcey Matki, o ktorey też Piſmo, *Illa autem nullomodo conſolari voluit.* Tob: 10. Mowili ſobie, coż nam z tego, że naſz Tobiáſz żyie! że wſzyſtko árcydobrze ſię z nim dźieie, że go w ſzczegulney opiece ma Anioł, doſyć że my *amiſimus lumen oculorum.* Nie czynię długiey applikacyi, tylko mowię niechay tak będzie, że Ciebie J. W. Pánie iak drugiego Tobiáſza, Twoyże właſny y Tobie od narodzenia zá Patrona y Przewodniká wydzielony Anioł Michał Sw. (iak beſpiecznemi drogami prowadźił w życiu) tak teraz ſzczęśliwie na terminie ſtawił. Niechay tak będźie! że cię od pochłonieniá wielorybá piekielnego uprowadził, pożądańſze światło przywrocił &c. doſyć oczom do łez materyi, że *amiſimus lumen oculorum noſtrorum, in Te uno omnia habentes.* Gdyby nie w tey aprehenſyi był ow Tobiáſz, żeby nie tak był wyſokich doſkonáłośći, takichby żalow oddąleniem ſię ſwoim nie był nigdy okazyą.

Jeden z Káznodzieiow zadáie ſobie kweſtyą, czemu to CHRYSTUS w oſtatnim oſieroceniu ná Krzyżu zoſtaiąc. do OYCA Przedwiecznego rekurs czyniąc, temi go tylko wſpomina ſłowy: *DEUS, DEUS, quare dereliquiſti me?* Zaś kiedy z tego ſamego Krzyża za nieprzyiacio-
P. Vieira.
łami mowił, tedy tych terminow y expreſſyi zażył: *Pater dimitte illis.* Czyliż tam bardźiey nienależało Oycoſtwo przypomnieć, y Oycowſkiego Serca powinność, gdzie o kompaſſyą nad ſobą chodźiło? zaś gdzie o odpuſzczenie grzechow? BOGA wezwać, iakoż odpuſzczenie grzechow właśćiwa ieſt ſamego BOGA, ile BOGA dzielność, *quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus*

DEUS.

DEUS. Luc: 5. odpowiadą na to: *Rememoratione tanti Patris augere dolores noluit;* áto prawi przypomnieniem tak Wielkiego y Nayukochańſzego OYCA, zapewneby ſobie przyczynił boleśći, że będąc OYCEM właſnym! á w tych terminach Jedynaka ſwoiego odſtępuie? nas do Synoſtwa ſwoiego przyſpoſabiaiąc, iakby ſię właſnego wyparł: *Sic DEUS dilexit mundum, ut FILIUM ſuum daret*, byłáby to więkſza boleśći racyá. Podobną ma reflexyą y na owe do MATKI Nayboleśnieyſzey rzeczone ſłowa: *Mulier ecce Filius tuus*, bo by wſpomnienie Macierzyńſkiey Godnośći, w owych żalu terminach, przeraźliwſzym by było na Jey ſerce mieczem. Nic nie grzeſzę, choć tak wyſoce y nieſkończenie rożnych Oſob zażywám do porownaniá, wſzakże ſię oświadczam, że nie we wſzyſtkim biorę komparácyą, ále chcę generalnie to pokazáć, że im więkſza ieſt relacyá przywiązaniá, intereſſowaniá ſię do kogo, y im ten doſkonalſze w ſobie zawiera właſnośći? tym oddalenie ſię y utrata tego, z więkſzym przychodzi żalem. Co y my wſzczegulnośći praktykuiemy, w nieodżałowáney nigdy ſtracie Wielkiego w Oyczyźnie Senatora, Jaśnie Wielmożnego Wołyńſkiego Kaſztelaná. Dla czego tak ia teraz czynię, iák uczynił ow Moyżeſz, kiedy z Gory Synai ſchodził, áby iaſność iego twárzy y cudnie świetne promienie, oczu innych nie przerażáły: *poſuit velamen ſuper faciem.* Tak iá czynić muſzę, Jaſność niezliczonych Cnot Twoich Jaśnie Wielmożny Pánie, Swietność Domu, Jaśnie Oświecone, Jáśnie Wielmożne, y Nayiáśnieyſze Godnośći z Preświetnym Imieniem Twoim złączone, grubym milczeniem pokryię, żeby te wyiaśnione Domu Waſzego promienie obfitſze łzy z oczu nie wymuſzáły. Miiam mowię, wielkie w Wielkiey-Polſzcze Imioná *Paterno de Sangvine Divos* Twemu Skolligowanych Domowi, Jaśnieiące pierwſzemi tytułámi Familie? miiam! MODLIBOWSKICH, SZOŁDRSKICH, MICIELSKICH, GAJEWSKICH, y owſzem Nayiaiaśnieyſze Honory w LESZCZYNSKICH, iak Moyżeſz pokrywam: *poſuit velamen ſuper faciem.* Dopieroſz gdybym miał te wſzyſtkie tu brać ozdoby, ktore z krwią Jaśnie Wielmożney Matki Twoiey, z LUSZKOWSKICH ZAHOROWSKIEY, w Dom Twoy ſpłynely, całą by mi Polſkę kompendyować potrzeba, bo ledwie nie tak, iako o morzu mowi Piſmo: *Omnia flumina intrant in mare*, w Herbowne ZAHOROWSKICH Zręby, pierwſze naywyżſzey krwi purpury wpadáią: POCIEIOW, LUBOMIRSKICH, TRUSKULAWSKICH, MIĄCZYNSKICH, ZAMOYSKICH, WOŁŁOWICZOW, SIERAKOWSKICH, MANIECKICH, RADECKICH, *& qui lectiſſimus Orbi ſangvis erat*, w Herbowne ZAHOROWSKICH *Rzeki*, iak w morze wpłynely: *Omnia flumina intrant in mare.* A kiedyś *in ſociam vitæ* J. W. z POTOCKICH WIELOHORSKĄ w Dom Twoy ſprowadził, ták zaraz *Nomina magna Deorum, affinitatis nexu* pociągnołeś, Jaśnie Wielmożnych POTOCKICH, JABŁONOWSKICH, OZGOW, KOSSAKOWSKICH, OLSZANSKICH, wſzyſtkie prawie naypierwſze Oyczyſtego Nieba Luminarze w Domu Twoim zaiáśniały. Y iaſz nie mam Moyżeſza w tym punkcie naśladować, y wyiaśnione wyſokiemi tytułámi Imiona, milczeniem pokryć: *poſuit velamen.* Tak ieſt! nieśmiertelney ſławy Godny Pánie, uważáſz y wiem że doſkonale przenikaſz, iako nam teraz, te wſzyſtkie eſtymácye Oſoby Twoiey, Imienia Godność, z ſkolligowanych Domow Jaſność, wielkość záſług, y w tak piękną wy-

D niesiona

niesiona sławę Głowa, iest głownych żalow materyą. Prawie na samo szczęście, honory, nieuspokoienie narzekamy, nad ruiną mniey spodzianą zadumieni, na samę mowię fortunę gniewamy się z Klaudiánem, mowiąc: *Quid profuit tantum erexisse Caput*; ná co było tak prętko w wysoką u wszystkich apprehensyą Herbowną wznosić Głowę, kiedy nam ią do swoiey Korony miało zabrać Niebo. Co mowię potym, że iak druga Nábuchodonozora statuá, w pierwsze honory, nieoszacowanych talentow wzniosł Głowę. *Caput ex auro optimo erat.* Kiedy wkrotce grobowy kámień tak piękną strukturę, tak cudną Osobę miał okrutnie zawalić: *lapis abscissus percussit statuam*, y prawie świat cały ruiną napełnił, *& implevit universam terram.* Im wyżey wzniesiona była owa statuá, tym strászliwszey y większey upadek ruiny. Y to samo ia mowię, że im wyżey wyniesiona była Herbowna Wielkiego Senatora Głowa w Oyczyźnie do pierwszych, w Koronie Nieba do ostatecznych honorow, tym głownieyszych żalow iey doczesny upadek iest racyą.

Dan.

Jakoż rzetelny powszechnego żálu tego dowod mamy, z tak licznie tu zgromadzonych, *in utroquè Ordine* dystyngwowanych Osob Waszych NN. że tu właśnie *Convenit in unum quidquid in orbe fuit Procerum.* Między innemi swego ukontentowaniá racyámi, iuż wyżey odemnie wyrażonemi, chwalebnego wspomnienia Mąż godny Bruxyllus, y tym się przy śmierći cieszył, gdy uważał, że ludźie godni nad śmiercią iego boleli, mowił on: *gaudeo quia tantos viros, meam mortem lugere video.* Czylisz bardziey w samey rzeczy Tobie Jáśnie Wielmożny ś. p. Kasztelanie przypádkowey pociechy nie przybywá, kiedy *vi meritorum* dla wielkich y pięknych zasług Twoich, tak godnych Osob odbierasz kompassye, gdzie Oyczyzna *Patrem Patriæ*, Senat Wielkiego Kásztelana, Rycerstwo walecznego Woysk Rotmistrza, Te Prześwietne Woiewodztwo swoiego Gospodarzá, *perpetuumquè Dictatorem* w szczęśliwych dyrekcyách, Dom J. W. *Coronam Capitis*, Herbowney Głowy swoiey pryncypalną ozdobę, w iedney Osobie, ták liczną y wielką wszyscy stratę prawdziwym wyrażáią żalem. Kiedy nieiaki Cincinnatus, Wielki swych czasow w Senácie Rzymskim Człowiek, umarł; do Kláudyny żony iego y żałosnych Sukcessorow Marcus Aurelius, na ten czas Cesarz, dla uczynienia konsolacyi, godnych ludzi wysłał, z doskonałemi reflexyámi list napisawszy, co z osobliwym osieroceniá swego uradowániem Klaudyna przyiąwszy, rzekłá: *O felicem miseriam nostram, quæ tantos viros, & talem epistolam meruerunt.* Podobnie ia wam winszuię JJ. WW. Skoligowane Imiona, y iuż *ex consequenti*, ponieważ odmienić się te Boskie wyroki nie mogą, mowię, że *felix miseria vestra quæ tantos viros, & tales epistolas meruerunt.* Nieszczęśliwość ta Domu Waszego, z tey racyi przynaymniey uszczęliwiona, że y w tylu do was danych expressyách wypisane y wynurzone pierwszych Osob odebraliście kondolencye, y teraz tak dystyngwowane Osoby wspołboleiących macie. Pełni się teraz, przy złożonych ná tym katáfalku Ciałá twoiego zwzłokach, co przepowiedział CHRYSTUS: *Ubi erit corpus ibi Congregabuntur & aquilæ.* Kiedy z Herbownym Prześwietnego Wołyńskiego Woiewodztwa Orłem, pryncypalne na te mieysce zleciały się Domy. Dlá czego z śmiertelnych popiołow Herbowną wznosi Głowę: *porrigit è mediis Caput immortale favillis*, y na ádoracyą życzliwie zgromadzonych Osob Waszych skłaniá.

Massenius.

Beierlink in Theat.

Virgil.

A party-

A partykularnie Tobie Jaśnie Wielmożny Kiiowſki Biſkupie SAMUELU OZGA! obumarłym co prawdá ięzykiem, ále żywym affektem dźiękuie za prawdziwą tey uſługi oſtatniey ochotę, żeś ſię ſam chętnie obiecał y ofiarował ſolenną BOGU oddać Ofiarę na akt ten; tylko że prawdziwá ſłabość przeſzkodźiła? ſamym ſię ſercem twoim, ktorego *dulciſſimâ experientiâ*, odbierał affekta, kontentuie, doſyć ma ná tym, iako niegdyś Dawid, że *& Samuel inter eos qui invocant Nomen Domini.* Ze ma Wielkiego u BOGA y ludzi, nietylko Imieniem ále doſkonałym życia y obyczaiow wyrażeniem, ma mowię Samuela za ſobą przed Boſkim Maieſtatem Wſtawcę. *Et Samuel inter eos qui invocant.* Tobie! Tobie! *Pſal.*
iako nie ſamą krwi relacyą, ále więcey prawdziwym ſercem przywiązany, *98.*
życzy, niechay *Virgineum ſidus* Herbownego Rawicza, dni naydłużſzego życia, naydoſkonalſzemi ſukceſſami wypogodzone, zapála, niechay wzniesionemi ku Niebu rękami naypomyślnieyſze łaſki wyiednywa.

Podobnie Tobie locum ſolennizować maiącego occupanti J. W. Celebrancie ADAMIE ORANSKI Biſkupie Ballineńſki, Suffraganie Kámieniecki, powinne nieſie dzięki, á iako dobrze wie *quo ſunt in honore Sagittæ*, pięknemi Imienia Twoiego w Oyczyźnie záſługami y tytułami wyiaśnione, tak Herbowney Strzały Waſzey grotem, ryſuie votum, áby iey, naywyżſzey godnośći metę wydzielił honor.

Jakoż nie trzeba rozumieć żeby na tamten świat przechodzący, mieli o powinney ku ſwoim zapominać wdzięcznośći. Pogan to tylko y to niektorych wymyſł, że duſze z Ciał wychodzące rzeki nieiakiey, *Leten* nazwaney, ſkoſztowawſzy, o wſzyſtkim y o wſzyſtkich zapominaią, lepiey ſądził ieden z nichże ſamych Filozof, kiedy pewnemu na niewdzięczność ludziom zwyczayną, żalącemu ſię, obiecał rodzay pewny ludzi prawdziwie wdzięcznych pokazać, y na groby umarłych zaprowadziwſzy go, rzecze: *Inter hos veram reperies gratitudinem;* á mowiąc po Kátolicku, ieſt to u nas Artykuł Wiary, że wiernie umieráiący zapewne y mogą nam pomoc, y wdźięcznie o ſwoich pamiętaią. Z tym ſię ieſzcze za życia ſwego oświadczył Piotr S. *2.Ep.c.1. Dabo operam frequenter vos habere poſt obitum meum*, uſiłować o to będę, ábym po śmierci moiey pamiętał o was częſto. Atoſz y J. W. ś.p. Kaſztelan Wołyńſki, lubo ſię od ſwoich oddalił, z pełnym iednak wdzięcznośći ſercem powraca, y ieżeli komu, dopieroż bliſzſzą krwi relacyą, zſkoligowanym Imionom, z wrodzonym oświadcza ſię affektem. Y tak Wam naypierwey iako waſz Sioſtrzeniec: *Os de oſſibus, caro de carne Veſtra*, Godne niewyſtáwioney eſtymacyi Ciotki, Jaśnie Wielmożna ANTONINO z ZAHOROWSKICH ORDYNATOWA ZAMOYSKA; Jaśnie Wielmożná ROZO z ZAHOROWSKICH POCIEIOWA, Wielka Wielkiego Xięſtwa Litewſkiego STRAZNIKOWO, z wdzięcznym obligacyi ſercem oſtatnie oddaie *vale*, zapewne z tym ſię oświadczaiąc, z czym ktoś w Piśmie: *Aquæ multæ non poterunt extingvere charitatem, nec flumina obruent illam;* że te Herbowne Domu Waſzego Rzeki, *ſummis de Nubibus amnes*, z ktorych on krwi, wyſokiey rodowitośći krople zabrał, nietylko wrodzoney nie ugaſzą ku Wam miłośći, álo owſzem *unda dabit flammas*, więkſzy przed Bogiem wzniecać będą affekt. Piękny to *Ovid.*
był pierwſzey w Rzymie Grahow Familii zaſzczyt, o ktorym Filozof, do

Strad. Helv. 16. Plut. de virt. mul.

iednego z Helwecyánow mowi: *Ex una tibi Familia Cornelias duas dabo*, ktore z ſwey powagi, mądrości, z zachwalonych obyczaiow tey były u wſzyſtkich apprehenſyi, że o nich Hiſtoryk ma to wyraźnie: *Longe majorem duabus Corneliis attulere gloriam ſcientiæ, quàm Romanis illæ quas ex devicta Affrica reportarunt victoriæ.* Dwie z Familii Grahow Kornelie większą z mądrych ſwoich obyczáiow ſławy u światá miały, niżeli Rzymſcy Kawálerowie z ſwych tryumfow y zwycięſtwa, ktore z podbitey odnieśli Afryki. Podobnie naychwalebnieyſzych y naygodnieyſzych Oſob przymioty, w tych dwoch Polſkich Korneliách, iako uważa y adoruie Oyczyzna, tak ſię Jch godnośćią oſobliwiey cieſzy y zaſzczyca J. W. Kaſztelan, że mogł ſię ſprawiedliwiey chlubić, niżeli Grecyá ſwemi: *Tales erant nobis Fœminæ, ut una omnibus imperaret, & unam audirent omnes.* Jakoż J. W. ANTONINIE z Zahorowſkich Ordynatowyi ZAMOYSKIEY (że ſzczerze y bez podchlebſtwa bo tu nieprzytomney wymowię) przyznać to, co Polikracie Wielkiego Pitagory Corce Ateny przyznawały: *Plus unum Policratæ verbum, quàm aliorum Philoſophia valebat.* O tobie zaś Litt: Strażnikowá, nic w ſzczegulności nie mowię, ktora z Imieniá ROZA, w piękne Cnot y doſkonałośći kwitnieſz ozdoby, właśnie iak ubłogoſłáwione od BOGA á przy żywych zrzodłách ſzczepione owe drzewo, o ktorym Piſmo S. *Sicut lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum*, tak przy Herbownych Rzekach w naydoſkonalſze obfituieſz ſzczęśliwośći; Twoich to pociech konſolacye zupełne *fructus honoris & honeſtatis* HONORATA J. O. Xiężna z Pocieiow LUBOMIRSKA Podſtolina Koronna. Jeżeli bowiem według Piſma Swiętego: *Uxor Corona Viri*, prawdziwie J. O. HONORATA Koroną Mitr ſamych: *Corona ſuper Mitram ejus, gloria honoris & opus virtutis.* *Eccl. 45.* Waſzym tedy Herbownym Rzekom *plenitudinem gloriæ*, pełności honorow, w rodzonym ſercem życzy.

Geneſ. 27. Podobney z Nieba afluencyi y Twemu Srzeniáwie, J. O. Xiąże Podſtoli Koronny od BOGA błagá, *det tibi DEUS de rore cæli*, rosą nayobfitſzych łaſk niech BOG dopełnia Srzeniawę. Wiemy co prawda, *quam nobile flumen*, bo iuż nie fortuną Ceſarzow, iako ſię záſzczycał pewny, *Fortunam Cæſaris veho*: ále krwią z ich godnośći naywyżſzą, owych odwiecznych DRUZOW y innych zaſzczycaiące ſię, prawdźiwie *unda beata nimis*; ále dla zupełnieyſzego ieſzcze uſzczęśliwienia, niechay iako nad naypierwſzemi od BOGA ſtworzonemi wodámi, nad ktoremi Duch Boſki unoſił ſię: *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Tak nad Waſzym Srzeniawą, znayzupełnieyſzemi przebywa Darámi.

Już do Ciebie Wielmożny STEFANIE CZACKI, Łowczy Wołyńſki, iako do Rodzonego Bratá ſwoiego, Pawła Swiętego ſłowy mowi: *Etiam & Te rogo, Germane Compar, adjuva*; *ad Philip. 4.* nietylko do krwi rodowitośći, ále w pięknych Cnotach w Wielkich w Oyczyźnie zaſługach, w wyſokich przymiotach, y cudney experyencyi, prawdziwie Rodzony Wielkiego Kaſztelaná Bracie *Germane Compar.* Starſzy co prawda wiekiem, niewyſzacowanych nigdy przymiotow Jaśnie Wielmożny ś. p. Kaſztelan Wołyńſki, ále życia y lat uſtępuie Tobie; mowi z Poetą: *Dequè meis addat tibi Jupiter annis.* Wiedząc jak wiele Herbowney Jaśnie

Wielmo-

Wielmożnych CZACKICH Głowá ná STEFANIE zależy, ktory iak z Imienia Corona, tak z doſkonałych właſności ſwoich, prawdziwie *STEPHANUS plenus gratia & fortitudine.* Ktorego iak ſerca męſtwu, tak wielkich experyencyi przyznać, że *Non poterant reſiſtere Sapientiæ & Spiritui.* Tobie Braterſkim ſercem życzy: *Completo dies quos fata negarunt dira mihi.* *Act. 6.*

Wam záś prawdziwie *pupillæ oculorum!* oſierociałe, á we łzach teraz zatopione, nayślicznieyſze y naymilſze oczu Oycowſkich, dwie źrzenice, Jaśnie Wielmożne JOANNO z CZACKICH, Starośćino Zytomirſka, y TERESSO, Kaſztelanki Wołyńſkie, Oycowſkim błogoſławi ſercem, te waſzych ſerc przywiązanie przyimuie: *eſtis Filiæ bene facientes.* Jeſteśćie Corkámi dobrze, y árcy dobrze czyniącemi, że wrodzony ſwoy affekt z temi wynurzacie łzámi, dla czego tę umartwienie ſerc Waſzych, doſkonalſzemi z Niebá nadgrodzi konſolacyámi. Tobie zwłaſzczá Jaśnie Wielmożna JOANNO z CZACKICH, niewiem cobym miał do ukoienia ſprawiedliwych żalow mowić, wiem, że ſą naywiękſze ze wſzyſtkich, umartwionego ſerca twego racye, ále tak w BOGU mocno trzymam, iak prawdziwie życzę, że we wſzyſtkich okolicznośćiach twoich *DEUS Patris Tui erit adjutor Tuus, & Omnipotens benedicet tibi benedictionibus Cæli deſuper.* BOG Oyca Twoiego, będzie wſpomożycielem twoim, y ſam Wſzechmogący pobłogoſławi ci błogoſławieńſtwy Nieba. Pobłogoſłáwi mowię, BOG Oyca twego; tego Oyca! ktory iako doſkonale widźi, y przenika umartwienia twoiego racye: tak nic ſprawiedliwſzego, á żeby ci teraz pomyślnieyſzemi ſukceſſami nadgradzáł oſierociałość twoią, y wyiednywał błogoſławieńſtwa Godnośći twey y ſtanowi temu należytą: *DEUS Patris Tui benedicet tibi.* *Petri 3tio.* *Geneſ. 49.*

Piękną ſobie zarzucił kweſtyą Filozof Seneka w ſwoich kontrowerſyách, gdy ſam u ſiebie roztrząſaiąc dawnieyſzych Mędrcow owę maxymę, mowiących: *Diis, Parentibus, & Præceptoribus nulla par gratitudo,* iż BOGU, Rodzicom, Nauczycielom, rowney wdzięczności oddać y rowną dobroczynność świadczyć nikt nie może; Pyta ſię, czyli też może kiedy ſię trafić takowa okoliczność, że więcey Synom Rodźice będą powinni, niżeli Synowie Rodzicom? Y odpowiada, że zapewne bydź to może, że nietylko doſtatecznie dobrodzieyſtwa Rodzicow odwdzięczyć potomſtwo może, ále ieſzcze y zwyciężyć ie ſwoiemi łáſkami mogą, y takowy przywodzi tam przykład: Wraz na iedneyże expedycyi, był Ociec z Synem, Ociec w niebeſpieczeńſtwie zoſtaie od nieprzyiacioł zewſząd otoczony, Syn da ſukkurs żwawo y ſzczęśliwie z nieprzyiacielem ſię zetrze, Oyca z oczywiſtego żyćia niebeſpieczeńſtwa windykuie. W takiey okoliczności czeka ten Filozof odpowiedzi, kto tu komu więcey uczynił, czyli Ociec Synowi życie dawſzy, czyli Syn Oycu nieiako drugie życie przynioſſzy, y tą reflexyą konkluduie: *Filio Pater vitam dedit, cùm nec mortem timere, nec vitam deſiderare potuit; Filius verò & luctanti in morte Patri ſuccurrit & inclamanti vitam, reſtituit.* Ato prawi miarkuycie kto komu większą uczynił łaſkę; Synowi prawda że Ociec dał życie, ále w tenczas kiedy ſię áni śmierći lękać, áni życia pragnąć nie mogł. Zaś Syn w owych okolicznośćiach *Contr. 14.*

 biedzące-

biedzącemu się w niebespieczeństwach śmierci, przybył, y pragnącemu ży-
cia, á śmierći boiącemu się, dał życie. Y iuż wnosicie sobie Jaśnie Wielmożni FELIXIE aktuálny Woysk Jego Krolewskiey Mośći, Znaku Pancernego Rotmistru; Y Jaśnie Wielmożny FRANCISZKU, Kasztelanicowie Wołyńscy, tak Wielkiego Oyca Wielcy Synowie; com mowić umyślił, nie możecie nie wyznać żeśćie nieskomparowáną nigdy wdzięczność, tak godnemu powinni Oycu, ále gdy z tą Wászą applikacyą porownywać przyidzie, z ktorą mu wszystkie dobroczynnośći odwdzięczacie teraz, o życie samey Duszy zabiegaiąc, znaczną nakładow expensą, czyliż w samey rzetelnośći nie więcey świadczycie Oycu, takowe mu życie daiąc, gdy takowego iedynie pragnie, niżeli on wam te doczesne życie ofiaruiąc, w ktorego preten.yi ániśćie nie byli pod ten czas, áni bydź mogli. Dlá czego odbieracie, y odbierać będźiecie sprawiedliwą obligacyą, waszym tym łaskom obowiązanego Oyca. Ktorym z Oycowskiego serca te rysuie votum: *Fortunati ambo si quid pia Numina possunt, vivite felices.* Zebyśćie iako ieden Imieniem SZCZESNY FELIX, tak w samym skutku we wszystkich okolicznośćiach obydwa Szczęsnemi byli: *Ambo vivite felices.* Albo że Grzegorza Swiętego Nazyánzeńskiego wierszem powiem: *Sit sane præstantior Ipso Natus uterque Patre.* Tak to iá mowię do Ciebie wielkiemi w Oyczyźnie zasługami wsławiony Panie, iako Apolinaris Sydonius, do pewnego Gotow Wodza: *Tu omnes vicisti, Te vincant Filii, opta, ut à Nepotibus quoquè vincaris.* Nie czynię krzywdy żadney, nieśmiertelnym w Oyczyźnie zasługom Twoim, że więcey ták Godnym Synom Twoim życzę, niż w Tobie odbierałá Oyczyzna. Jakoż *non vano omine* tę sobie nadzieie formuiemy; wszakże iuż approbował świat Oyczysty, welką *ad usus publicos* applikacyą Jaśnie Wielmożnych Kasztelanicow Wołyńskich, pod ten nie dawno Seym Grodzieński, gdzie Posélskiemi *insigniti & insignes* Charákterámi, Wielkiey o sobie dali apprehensyi dowody. Dopieroż kiedy z rąk Nayiaśnieyszego Pana, nam teraz szczęśliwie panuiącego AUGUSTA Trzeciego, Rotmistrzostwa Godność cessit Jaśnie Wielmożnemu FELIXOWI Synowi Twoiemu, pewne to Wielkiey iego sposobnośći do pierwszych Rycerskich, funkcyi znaki, że te Rotmistrzowskie Buzdygany, w Hetmańskie Buláwy zamieni honor. Jako się tedy cieszy w BOGU z tak ślicznych *bono publico* akkomodacyi Waszych Jaśnie Wielmożni Kasztelanicowie, tak dalszym progressom, Oycowskim błogosławi sercem; Jak ow JAKUB Patryárcha: *Locutus est eis Pater suus, benedixitquè singulis, benedictionibus propriis.* Mowił do nich Ociec ich, y błogosłáwił każdemu, właściwemi y przyzwoitemi im błogosławieństwy. Nie przepomina y Ciebie Wielmożny Miecznika Czerniechowski, KASPRZE CZACKI, iako kochanego y kochaiącego Synowcá swoiego: ktorego ślicznych talentow Godnym był estymatorem, *pulchroquè fovebat amore*; y iako sobie w życiu wielkie o Tobie formował nadzieie, zważáiąc w tym wieku! á takową rzeczy experyencyą; tak teraz po śmierći iednać u BOGA będźie tak godnym talentom, zgodne y powinne sukcessa.

S. Greg. Naz. — Genes. 49.

Aże iuż nie odmienne są BOGA naszego wyroki, że z Kośćiołá tego woiuiącego *Dominus Exercituum* do tryumfuiącego przeniosł, Wielkiego w Oyczyźnie Senatora J. W. MICHAŁA na Xięstwie Poryckim

CZACKIE-

CZACKIEGO, á Waſzego Walecznego Rotmiſtrza, Godni iako Jego Znaku, tak pracy, ſławy, y chwały Towarzyſze: *Inſignes virtute viri & felicibus armis.* Więc wdzięczności nigdy nieſkończoney ſtipendia Wam wypłaca, zwłaſzcza Tobie Godny Znaku Jego Goſpodarzu, Wielmożny Staroſto Byſzewſki ANTONI OZGA, *Cui dextera clara Domuſquè*, Tobie mowię Wielki Poruczniku, dziękuie za ſzczerą prac woiennych pomoc, á iak *miratur fortuna Virum*, tak dzielność iego eſtymuiąc, życzy (iako Kawalerowi) z wſzyſtkich przeciwności naydoſkonalſzych tryumfow.

Słowem, wſzyſtkim á wſzyſtkim ktorych czyli powinna krwi konnexiá pociągneła, czyli iakażkolwiek Chrześciáńſkiey powinności ſprowadziła racyá, oſtatnie oddaie vale: *Terra vale! utinam liceat dicere, ſalve Cœlum.* Wſzakże Twoiey Dobroci Iſtota niepoięty w miłoſierdziu PANIE, tę nam czynić każe nadzieię! Wſzakże Krwi Twoiey nieoſzacowany walor, tak dobrych myśli przyczyną, że ſię ſprawiedliwości Twoiey tym naydrożſzym wypłaci okupem! Wſzakże te Twoie otworzyſte Rany, te miłości y litości pełne SERCE Dobrotliwy ZBAWICIELU, ieſt gruntowną nadzieią, że tę od ciała y od nas oddzieloną Duſzę w ſwym SERCU pomieściſz. Day to nieſkończoney Dobroći BOZE! *Pie JESU Domine, Dona ei requiem.*

A
M † E
N.

